

„Őseink nyomában”

„Szülőföldem gyermekszemmel”

Az utolsó állomás

Az auschwitzzi bejárati kapu felett az „Arbeit macht frei”

„*A munka szabaddá tesz*” cinikus felirat

(Forrás: saját fotó 2019. november 2.)

Készítette:

Sike Máté

8.a osztályos tanuló

Felkészítő tanár:

Katonáné Hajdu Ilona

**Egri Balassi Bálint Általános Iskola Tinódi Sebestyén Magyar-Angol Két
Tanítási Nyelvű Tagiskolája**

Eger, 2020

Tartalom

1. Bevezetés	2
1. Ismeretgyűjtési módszereim.....	2
2. Holocaust-haláltáborok	3
2.1. Történelmi kitekintés dióhéjban-Magyarország, Eger	3
2.2 Az auschwitz–birkenai koncentrációs tábor	6
3. Záró gondolatok	10
4. Melléklet.....	11
5. Felhasznált irodalom.....	12

Szögesdrótkerítés a táborok között

(Forrás: saját fotó 2019. november 2.)

1. Bevezetés

Miért ezt a témát választottam?

*„Oly korban éltem én e földön,
mikor az ember úgy elaljasult,
hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra,
s míg balhitekben hitt s tajtékozott téveteg,
befonták életét vad kényszerképzetek.”*

Radnóti Miklós: Töredék

Már régóta foglalkoztat ez az a téma, a második világháború... A témaválasztást megkönnyítette, hogy a halottak napján elutaztunk Lengyelországba, ahol meglátogattuk az ember által alkotott legnagyobb borzadályt az Auschwitz-Birkenai munka- és haláltábor.

1. Ismeretgyűjtési módszereim

Családi beszélgetés során kiderült, hogy édesapám ismert –igaz távolról- egy olyan egri nénit, aki lánykorában megjárta a haláltábor. Mivel Ő „Sugár néni” már sajnos nem él az egyik rokonával célirányos beszélgetéssel szerettem volna interjút készíteni, a kérdéseimet összeállítottam (mellékletben található), időpontot is legyeztettem édesapám segítségével, sajnos súlyos betegsége miatt erre nem került sor. Sok történetet hallottam róla édesapámtól, hogy mennyire erős és bátor volt. Az őszi szünetben Lengyelországba utaztunk a családdal, ellátogattunk az auschwitz–birkenai koncentrációs táborba, amely a Világörökség része. Történelem tanárnőtől megtudtam, hogy ezt a közvetlen tapasztaláson alapuló tudatos ismeretgyűjtési módszert, **empirikusnak** nevezik.

Folytattam az anyaggyűjtésemet **teoretikus** módszerrel: történelem tankönyvekből, internetes oldalakról, folyóiratokból gyűjtöttem adatokat. A Hadi Krónika sorozat 67. száma is sokat segített az Auschwitzban történt események megértésében, amit az iskola könyvtárából kaptam a felkészüléshez.

A barakk belseje (saját fotó 2019. november 2.)

2. Holocaust-haláltáborok

„... mert vétkesek közt cinkos, aki néma” Babits Mihály: Jónás könyve

A barakkok kívülről (Forrás: saját fotó 2019. november 2.)

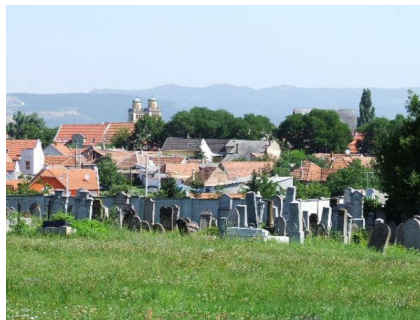
2.1. Történelmi kitekintés dióhéjban-Magyarország, Eger

A történelemtanárom segítségével mélyültem el a szakirodalomban, hogy még jobban megismerjem a náci koncentrációs táborok létrejöttének okait, a holokauszt magyar áldozatainak történetét, az egeri zsidóság történetét. Az alábbiakat tartottam fontosnak:

- Az elfogult náci vezetők veszélyesnek és megbízhatatlannak tartották a zsidókat.
- Nagy vagyonnal rendelkeztek és ez sokaknak nem tetszett.

Előzmények:

Az 1800-as évek közepétől gyorsan gyarapodik a zsidó családok száma, kezdettől jelentős szerepet játszottak Eger város életében. Az 1830-as évek végén jött létre az egeri zsidó temető. Az első sírok egyike egy olyan férfié, aki gyakran járt Egerbe, s itt is halt meg – olvastam dr. Szecskó Károly történész írásában. Szerinte a férfi neve fennmaradt a szólásban: „Él, mint Marci Hevesen.”

Zsidótemető Egerben

(Forrás: <https://acenter.hu/eger-Zsido-temeto-izraelita-temeto-eger-8021/>)

A 20-as években az egri lakosság 11%-a zsidó, 1944-ben 1620-an kerültek a gettóba.

Zsidó törvények: Gazdasági és társadalmi ellehetetlenítés szolgálták.

Az első zsidótörvény, az 1938. évi XV törvénycikk az értelmiségi pályákon és a szabadfoglalkozásokban 20%-ban maximálta a zsidók részvételi arányát ezzel megszüntetve a jogegyenlőséget.

Heves megye hivatalos lapja 1939-ben közölte megyei listáján már csak dr. Fischer Lajos egri ügyvéd szerepelt, mivel ő magas I. világháborús kitüntetése kivétel volt. A modern antiszemitizmus egyik legfőbb indítéka a gazdasági versenytársak elleni harc.

A második zsidótörvény 1939. IV. tc.május 5.-én lépett életbe, amelyben a zsidóság fogalmát nem vallási, hanem faji alapon határozták meg. A nyilasok nagy mértékben előre törtek az 1939-es választásokon, Egerben a szavazatok 36%-át szerezték meg. *Menekülési útnak látszott a zsidó vallás elhagyása, a ki keresztelkedés, illetve a vegyes házasság.* De ezzel a faji alapon végzett megkülönböztetést nem tudták ki védeni.

1940 őszére épült ki a zsidó munkaszolgálat építménye. A zsidóság gazdasági kiszorítására alakult Baross Szövetség éves budapesti közgyűléséről tudósít **1942. április 2-án** az **Eger** című újság. *„A közgyűlésen részt vett a szövetség egri csoportja is, dr. Petró Kálmán országgyűlési képviselő vezetésével. A szövetség legfőbb céljai között említették a „zsidó jogok megnyirbálását, zsidó cégek külön táblával való megjelölését, a zsidók a régi nevüket használják.”*

1943. február. 8.-án az újság az egri csoport saját közgyűléséről tudósít. *A gyűlést Frindt Jenő apát kanonok nyitotta meg. Kiss György textil-nagykereskedő, a szövetség titkára felszólalásában kijelölte a célt. „a Baross szövetség munkája nem egyéb, mint ellenforradalom a zsidó nagytőke és befolyás megtörésére.” A zsidó férfiak munkaszolgálatra való behívása sokszor ellátási nehézségeket okozott, a kereskedelemben, a kisiparban vagy az egészségügyi ellátásban.*

Heves megye alispánja 1943-ban jelentésében írta: *„A vármegye területén jelenleg Sirok, Nagybátony, Detk, Egerszalók, Adács, Verpelét községben működik munkaszolgálatos orvos, nyolc hatósági orvosi állás betöltetlen. A gyöngyösi kórházban három zsidó munkaszolgálatos orvos dolgozik. A vármegye területén gyógyszerészhiány lépett fel, kilenc gyógyszerész munkaszolgálatos.”*

Az egri zsidóság igazi tragédiája a német megszállás után következett. 1944. március végén bevonták a zsidóktól a telefonokat, a 630 telefonállásból 87, 14% volt zsidó tulajdonban. Belügyminisztérium áprilisban, rendeletben adta ki a helyi rendvédelmi

szerveknek, hogy a **baloldali pártok, szakszervezetek vezetőit, illetve az őket támogató zsidó személyeket vegyék őrizetbe, onnan pedig a Budapesti toloncházba szállítsák őket,** ez az egyes településeken meg is történt. A megyében megjelenő újságok, elsősorban az Eger közölte nemcsak a zsidóellenes rendeleteket, hanem a rendeletek megszegői ellen hozott intézkedéseket is.

"Magyarország" újság 1944. LI. évfolyam, 121. szám

(<https://mandadb.hu/tetel/661489/>)

Az egri ortodox hitközség elnökét, dr. Fischer Lajos ügyvédet, a hitközség alelnökét, több kereskedőt és értelmiségit **1944. április 4.-én** a budapesti toloncházba internálták.

Egerben két hitközség működött egyszerre, ortodox és status quo. Az egri status quo hitközség létszáma 1944. április. végén 748 fő volt, elnöke Polastik Jenő nagykereskedő, rabbija dr. Rácz Zoltán volt. Április 5-én jelent meg az egri rendőrkapitány felhívása a rádiókészülékek 48 órán belüli beszolgáltatási kötelezettségéről.

A gettók felállításáról április 28.-án jelent meg az 1610/1944. évi M.E rendelet. Dr. Szabó Gyula alispán: „A gettó felállítása végett a Belügyminisztériumba lettünk hívatva, Zsákay József, a főispán a gyöngyösi rendőrkapitányság vezetője. Ekkor azt az utasítást kaptuk hogy a gettót jelöljük ki.” Az Eger című újságban **1944. május 5.-én jelent meg az alispán rendelete a zsidóknak gettóba való költöztetéséről,** a zsidó tanácsok megalakításáról. Az egyes személyek számára 50 kg súlyú csomag, 15 napra élelmiszer, alsó és felső ruhaneműk , takarók, fekvő alkalmatlóságok gettóba vitelére adott lehetőséget. Elrendelte a lakásban található ingóságok leltározását.

Az egri járásból 352 zsidó lakost, bagólyuki gettóba hurcoltak: Besenyőtelekről 5; Dormándról 12; Egercsehiből 13; Feldebrőről 6; Felnémetről 17; Felsőtárkányról 3; Füzesabonyból 170; Kálból 113; Kápolnáról 8; Kerecsendről 1; Mezőtárkányból 43; Mikófalváról 3; Szúcsról 3 és Verpelétről 90 főt. Az egri gettó kijelölését egy öt fős bizottság végezte, a közigazgatás vezetői, hivatalnoki precizitással: dr. Hedry Lőrinc megyei főjegyző,

dr. Szabó Gyula alispán, dr. Polgáry Pál főszolga bíró, Répási főhadnagy, dr. Pál Endre polgármester, majd ők is ellenőrizték azt. (Kálnoky István polgármester időközben nyugdíjaztatását kérte, május 27.-én jelölték ki utódjául dr. Pál Endrét). A zsidó ügyek előadója a városházán Papp István városi tanácsos volt. **1944. május 5.-én fejeződött be a gettóba való beköltözés. A bagólyuki, az egri és a tiszafüredi gettó tagjait Kerecsendre, a téglagyárba szállították, ahonnét a maklári vonatállomáson vagonírozták be őket.** A megye többi zsidó lakóját a hatvani és a gyöngyösi táborhelyekről adta át a csendőrségnek a német parancsnokságnak. A bagólyuki és a kerecsendi tábor vezetője a szélsőséges nézeteiről hírhedt dr. Polgáry Pál, az Egeri járás főszolgabírája volt. Ő volt az egyik megszervezője és vezetője a megyei KABSZ-nak, a Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetségnek, amely a végső kitartást tűzte ki céljául. A tiszafüredi gettók lakóinak a kerecsendi táborba szállítását, majd a kerecsendi tábort is ő felügyelte.¹

1620 egri zsidót vagoníroztak be a maklári vasútállomáson, majd elindították Auschwitzba a szerelvényt. Csak tíz százalékuk élte túl a holocaustot. Köztük volt Sugár néni is, aki akkor még kislány volt és hazatért a táborból. Még édesapja is látta –gyerekként– a rabszámot betetoválv a karján. **Vele is kísérleteztek, ezért nem lehetett gyermeke,** de férjhez ment és az új párja gyermekét nevelte fel.

2.2 Az auschwitz–birkenau koncentrációs tábor

Ezek a táborok a holokausztt előkészítésének fontos elemei voltak, körülbelül 1,1 millió embert öltek meg itt, akiknek körülbelül 90%-a zsidó volt. A kivégzett zsidók 1/6-a ebben a táborban vesztette életét. Auschwitz II. (Birkenau) az a tábor, melyet sok ember egyszerűen „Auschwitz”-nak hív. *Ez volt az a hely, ahol több százezer embert tartottak fogva és több mint egymillió embert megöltek, többségben zsidókat.*

A Birkenauban (lengyel nevén Brzezinka) létesített Auschwitz II. építése 1941 októberében kezdődött, majd a női részleg létesítését 1942 augusztusában kezdték meg. Birkenauban négy gázkamrája volt, ezeket úgy tervezték, hogy zuhanyozókra hasonlítsanak, ezen kívül négy krematóriuma volt a holttestek elégetésére. Körülbelül 40 kisebb tábort létesítettek Auschwitz körül. Ezek kényszermunkatáborok voltak, melyeket együttesen Auschwitz III-ként ismernek. Az első Monowitzban épült fel, ahol szülővárosaikból erőszakkal evakuált lengyeleket őriztek.

¹ Orbánné dr. Szegő Ágnes: Egeri zsidó polgárok. Bp.:Vpp, 2005

Magyar zsidók az Auschwitzba tartó vonat rámpáján²

A foglyokat az egész németek megszállta Európából vasúton szállították, naponta érkeztek szerelvények Auschwitzba. A táborba érkezőket három csoportra osztották. **Egy csoport néhány órán belül a gázkamrába ment; ezeket az embereket Birkenaubába küldték**, ahol naponta több mint 20 000 embert lehetett elgázósítani. Birkenauban erre a célra a *Zyklon-B* nevű rovarirtó készítményt használták, amely mérgező hidrogén-cianid-gázt tartalmazó granulátum volt. **A foglyok másik részét rabszolgamunkára használták gyárakban, például a Kruppban és az I.G. Farbenben.**

A harmadik csoport, főleg ikrek, törpék orvosi kísérletek címén a Josef Mengele-féle orvosok kezei közé kerültek, akiket másképpen „**halál angyalainak**” is hívtak.

A birkenauai gázkamrákat a németek 1944 novemberében felrobbantották, mivel igyekeztek elrejtetni tetteiket a közeledő szovjet csapatok elől.

Auschwitzot 1945. január 27-én a Vörös Hadsereg felszabadította, akkor 7600 elhagyott túlélőt találtak, mert túlságosan gyengék, vagy betegek voltak, azokat hátrahagyták a németek. Így menekülhetett meg „Sugár néni” is. Több mint 58 000 foglyot már evakuáltak, és utolsó halálmenetre küldtek a németek Németországba.

Már 1947-ben az auschwitzi koncentrációs tábor helyén múzeumot létesített a lengyel állam.

² URL:<http://www.breuerpress.com/2015/04/26/auschwitzban-legalabb-haromszazezer-szandekos-aljas-es-kegyetlen-gyilkossaghoz-nyujtott-segitseget/> 2019.03.07.

Ősszel családi kirándulás gyanánt meglátogattuk az Auswitz-Birkenau-i koncentrációs tábort.

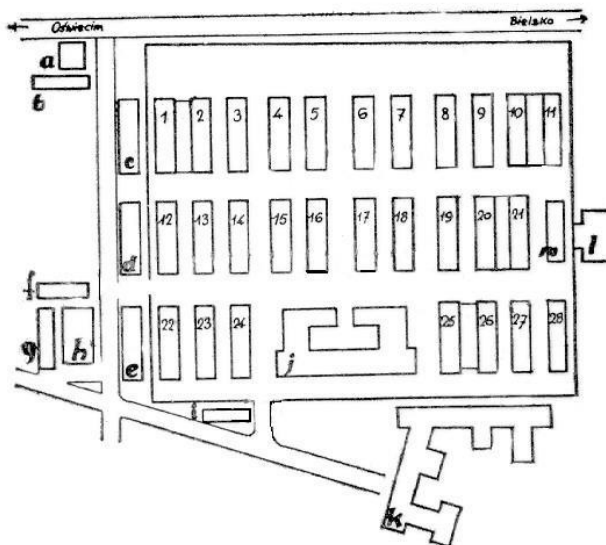
Először az Auswitz munkatábort néztük meg, ahova belépve egy átlagos tábor látszatát keltette, de minél beljebb értünk annál nyomasztóbb és visszataszítóbb lett a környezet.

A barakkok átalakításával minden népcsoport egy barakkot kapott, ahol a róluk szóló tényeket olvashattuk el. A magyar emberek számára kialakított barakk nagyon jól szemléltetett mindent.

saját fotó 2019. november 2.

Megfigyeltem hogy a idegenvezetők még a magyar csoportokat sem vitték be a magyar házba, ami számomra nagyon felháborító volt. Miután megnéztük: 4,5,6,15,16,17,18, barakkokat, már csak kevés időnk maradt.

URL: http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/holocaust/auschwitz/auschwitz_map.html

Mivel nem maradt a látogatási időből csupán 20 perc Úgy döntöttünk, hogy a gázkamrát megnézzük, és aztán átmegyünk Birkenauba. A gázkamra sötét, nyirkos és dohos volt.

Ezek után megérkeztünk Birkenauba, ahol nagyon szívszorító látvány fogadott minket. A kapun túl többszáz méter sínt láttunk. **Ezen a helyen történt meg a „válogatás” ami egy nagyon undorító dolog volt. A sínek végétől 20 méterre egy emlékmű állt. A bal és jobboldalon a felrobbantott gázkamrák foglaltak helyet. A sínek mellett húzódott egy áramos, szöges kerítés melyen átjutni lehetetlen volt.**

UNESCO világörökség része – romok Birkenauban

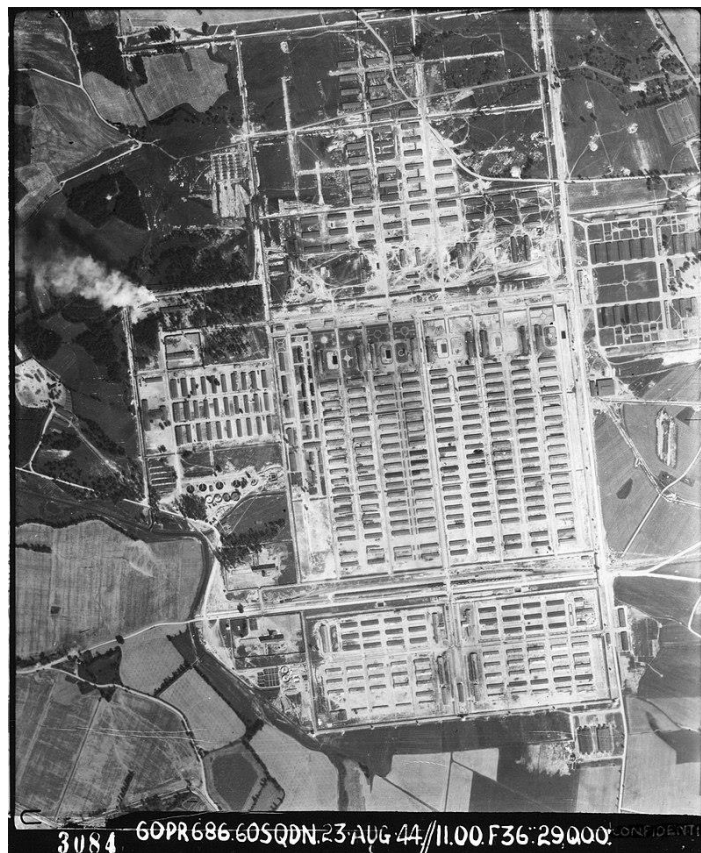
https://hu.wikipedia.org/wiki/Auschwitzi_koncentr%C3%A1ci%C3%B3s_t%C3%A1bor#/media/F%C3%A1jl:Auschwitzruins.jpg

Mögötte fa barakkok és azoknak alapjai helyezkedtek el. A bal oldal ugyan így nézett ki. Az emlékműnél jobbra kanyarodva nagy kürtőket láttunk melyeket még most sem tudom pontosan mire használtak. Majd ha balra fordulunk és aztán megint jobbra ott téglalap alakú vizes gödröt láthatunk melyek egy része be volt tömve. Még tovább haladva megpillanthatjuk jobboldalon a cigány, és magyar barakkokat. A baloldalon pedig a hírhedt Mengele doktor házát.

Mengele a második világháború idején katoniorvosként az auschwitzi megsemmisítő táborban teljesített szolgálatot, és kulcsszerepet játszott az 1944 során oda deportált magyarországi zsidók „szelektálásában” – azaz a gyerekek, öregek és betegek kiválogatásában, akiket érkezésük után azonnal elgázosítottak. Számos, az orvosi etikával összeegyeztethetetlen kísérletet is végzett a foglyokon. Mengele a háború után Dél-Amerikába menekült. Bár egyike volt a leginkább körözött náci bűnözőknek, sohasem sikerült elfogni; a braziliai Bertioiga tengerpartján lelte halálát. Úszás közben agyvérzést szenvedett 1979-ben.

3. Záró gondolatok

Jó lenne, ha ilyen szörnyűségek nem történének meg soha többet. Ne fordulhasson elő a világban ilyen, de sajnos a rasszizmus még mindig közöttünk él. Úgy tűnik, mintha soha nem tanulnánk a múltunkból, pedig kell, hogy tanuljunk. Szeretném elkészíteni Sugár néni rokonával az interjút, akinek sokat mesélt a haláltáborról, és ezzel kiegészíteni a pályamunkámat.

Légifénykép Birkenauról, 1944. május 31-én készítette a Dél-afrikai Légierő Mosquito repülőgépe, amelyet a közeli monowitzi műbenzinyár felderítésére küldtek. A légi fénykép elemzője nem ismerte fel a felvétel jelentőségét, csak az 1970-es évek végén azonosították és a CIA elemezte 1978-ban. A képen látható, hogy füst száll fel az V. krematóriumából.

(https://hu.wikipedia.org/wiki/Auschwitzi_koncentr%C3%A1ci%C3%B3s_t%C3%A1bor#/media/F%C3%A1jl:Auschwitz_aerial_view_RAF.jpg)

4. Melléklet

A tervezett interjú kérdései

- Mielőtt elvitték volt valamilyen felszólítás, jelzés, vagy csak jöttek és elvitték szó nélkül?
- Ha volt lett e volna esély elmenekülni?
- Az utaztatás milyen volt?
- Hányan utaztak egy helységben?
- Mikor megérkeztek mit csináltak velük?
- Önt hova vitték a megérkezése után?
- Hol szállásolták el?
- Hányan voltak egy barakkban/szobában?
- Mennyi ételt kaptak?
- Mi volt a feladata?
- Milyen ruhát kellett hordaniuk?
- A gyerekekkel jobban bántak, mint a felnőttekkel?
- Volt esélye szökni?
- Sokat bántalmazták önöket?
- Volt, hogy szóba került a lázadás?
- A szüleitől elválasztották?
- Ha igen mikor?
- Mennyi vizet kaptak egy nap?
- Hogyan sikerült túlélnie?
- Hogy tudott hazajönni?
- Mi történt azután?

5. Felhasznált irodalom

- Horváth Péter-Ripánszky Ildikó: Történelem 8. osztályosoknak. Bp.: OFI, 2017.
- Hadi Krónika. 67. szám. A koncentrációs táborok
- Orbánné dr. Szegő Ágnes: Egri zsidó polgárok. Bp.: Vpp, 2005.

Internetről:

- URL: <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/63.html> 2019.12.10
- URL: <http://hdke.hu/>
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Auschwitzi_koncentr

Birkenau koncentrációs tábor

2019. november 2. saját fotó